

по ознайомленню з основними положеннями Конвенції ООН про права дитини. В ході проведення тренінгів, диспутів учасники мали змогу розширити свої знання, поділитись досвідом правового виховання в своїй сім'ї, висловити думку з приводу забезпечення захисту прав дитини.

Таким чином, спільна робота закладу та сім'ї допомогла формуванню свідомого громадянина зі стійкими моральними принципами, з почуттям власної гідності; формувати людину, яка знає свої і поважає права інших, сумлінно виконує обов'язки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред. журн. «Дошк. вих.», 1999.
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред. журн. «Дошк. вих.», 2003.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Світлич, 2009.
4. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Світлич, 2009.
5. Програма і методичні рекомендації з правового виховання дітей дошкільного віку «Я – маленька лодина» / Укл. М.М.Конько, Т.М.Шумей, З.Л.Петрушина. – Запоріжжя: ЛПС, 2005.
6. Дубровський В.Ф., Червинська О.Ю. Правова абетка для старших дошкільників. – Х.: «Ранок», «Веста», 2005.
7. Дубровський В.Ф., Червинська О.Ю. Дітям про їхні права // Дошкільне виховання, 2002. – № 6,7.
8. Лохвицька Л., Макаренко С. Правову культуру старшим дошкільнятам // Дошкільне виховання, 2006. – № 6.

Недодатко Н.Г.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У статті автор розглядає актуальність проблеми акмеології у розрізі співвіднесення вершини як досягнутого максимуму на даному періоді життя і ще невикористаних можливостей людини, тобто її невичерпного потенціалу; представлені психологічні дослідження щодо досягнень розвитку дошкільника, які спираються на психофізіологічні детермінанти можливостей дитини.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, психофізіологічні детермінанти, розвиток дошкільника, самосвідомість.

Наростаюче протиріччя освіти – інтенсивний ріст об'єму наукової та навчальної інформації і неможливість збільшення часу на залучення до неї учасників освітнього процесу. Модернізацію освітнього процесу слід здійснювати на основі прогнозу наслідків: до підвищення чи до зниження якості освіти вона приведе.

У програмі О.Коновко «Я у Світі» зазначається, що «центром відліку педагогічної роботи дошкільної освіти має стати дитина – як цінність, – активний суб'єкт життєдіяльності, компетентна особа, здатна реалізувати свої потенційні можливості, задовольняти основні потреби, жити повноцінним життям, самостійно діяти, здійснювати власні вироби, визначатися зі своїми пріоритетами (а не лише виконувати настанови дорослих), приймати незалежні рішення і відповідати за їх наслідки, орієнтуватися у новому середовищі, пристосовуватися до незвичних умов, відстоювати власні інтереси... По суті, відповідально самовизначатися» [1, с. 3].

Сьогодні на допомогу педагогіці приходять акмеологія – нова інтегрована галузь знань, яка займається комплексним розвитком людини для досягнення нею найвищих результатів у продуктивній діяльності. Вона вивчає закономірності досягнення людиною свого існування, досягнення особистісного професіоналізму в діяльності, продуктивного виявлення в житті всіх суттєвих сил індивіда, орієнтованих на вирішення соціально значущих проблем. Суть розвитку людини – прагнення реалізувати в процесі діяльності свій вроджений потенціал.

Необхідність створення акмеології як науки обґрунтував Б.Г.Ананьєв ще в 60-х роках минулого століття. Саме вона покликана інтегрувати природничі, суспільні, гуманітарні напрямки наукового пізнання людини та зосередити увагу на питаннях самореалізації особистості – здійснення можливості розвитку «Я».

Предметом акмеології є *феномен зрілості* людини чи прогрес і результат досягнення нею вершин як індивідом, особистістю, суб'єктом діяльності. Але ж у науці не визначені об'єктивні критерії зрілості людини. У психологічній літературі «зрілість» використовується у розуміння поняття «дорослість». Однак стан дорослості не виявляється у людини несподівано і відразу. Він зумовлюється всім попереднім життям людини. Тому, останнім часом, акмеологію розглядають не лише як науку про вершини досягнень дорослих людей, а й вершини продуктивності й творчої діяльності людини в дошкільному дитинстві, молодшому, старшому віці, у роки юності.

Акмеологічний характер розвитку як процесу полягає в тому, що відбувається перехід від одного якісного стану особистості до іншого, а самі ознаки поняття «розвиватися» розкривають його зв'язок із самореалізацією. Зміст поняття «розвиток» частково відбивається у понятті «ріст», коли перевага надається кількісним змінам організму. Акмеологи розвиток пов'язують з проявами, вдосконаленнями існуючих задатків, а становлення – з виникненням якісно нового результату. Якщо розвиток людини відбувається під впливом іншої людини, то йдеться про формування, як однієї з форм розвитку особистості. Свідомі й самостійні самозміни є результатом саморозвитку особистості.

Розвиток є динамічним процесом, який характеризується внутрішньою енергією людини, прагненням до її звільнення, реалізацією у різних видах діяльності, впливом на характер взаємовідносин з іншими людьми, наданням допомоги як собі так і іншим. Це внутрішня життєва сила, яка рухає людину до само змін, до вершинного розвитку.

Механізмами розвитку особистості як будь-якої системи є диференціація, як розчленування на структурні компоненти (ми вивчаємо загальні інтелектуальні здібності: мислення, пам'ять, увагу та спеціальні: творчий потенціал, вербальну фантазію, художні здібності, спостережливість, особливості творчої уяви тощо) та інтеграція як процес об'єднання розрізнених елементів в єдине ціле з утворенням *нової якості*.

Ці новоутворення можуть бути *стимулюючими і гальмуючими* розвиток особистості. Розвиток особистості прискорюється за двох умов:

- внутрішнє розкривається і реалізується самою людиною, оскільки є необхідність і зацікавленість у цьому, а
- зовнішнє позитивно впливає на цей процес.

Стимулювання, самостимулювання будуть дієвими, якщо спрямувати їх на розвиток самості людини. Невизначеність, мінливість, суперечливість і не прогнозованість сучасного суспільства, на думку вчених, не гальмує, а стимулює формування особистісних інтегральних якостей людини, завдяки яким вона може позбутися стереотипів і рухатися до вершинного розвитку.

Актуальною проблемою акмеології є не визначення кінцевої вершини розвитку людини, а співвіднесення вершини як досягнутого максимуму на даному періоді життя і ще невикористаних можливостей людини, тобто її невичерпного потенціалу.

Процеси самосвідомості координують розвиток і є механізмами переходів потенційного стану людини до актуального, від актуального до оптимального, які є орієнтирами не лише особистісного, але й соціального розвитку особистості.

Невичерпним є питання з'ясування ролі власного «Я» в самореалізації особистості. В.Зеліченко зазначає: «Сутнісне «Я» схоже на насіння, яке може вирости в дерево. Як уроджене, сутнісне «Я» може розвиватися. Як насіння сутнісне «Я» акумулює запас життєвої енергії. Ця енергія розряджається в спонтанній активності: в інтересах, потягах, різних «імпульсах», прагненні реалізації» [2, с. 67], а це означає, що зміни особистості зумовлені розвитком її власного «Я» і є процесом усвідомлення.

Саморозвиток власного потенціалу неможливий без самопізнання. самореалізація людини потребує підтримки як самої людини (вольові зусилля виконують роль само підтримки), так і інших людей, бо не завжди людина може самостійно позитивно змінюватися. Цьому сприятиме *спеціальне моделювання певних змін особистості (прогнозування, проектування, конкретне сходження людини по висхідній*

ліній). А це потребує поглибленого знання про власні ресурсні можливості й адекватне уявлення про «Я»-ідеальне.

Психологічні дослідження свідчать про вирішальність впливу дошкільного і молодшого шкільного віку на подальші досягнення людини, розвиток її творчих здібностей. Вчені вважають, що досягнення «акме» – вершини розвитку дитини в дошкільній і початковій освіті – повинно спиратись на психофізіологічні детермінанти, які визначають можливості дитини в її успішному освоєні програмових задач [3, с. 259-263].

Першою детермінантою виступає робота мозку дитини, його півкуля. У цьому віці активніше працює права півкуля, ліва – починає свій інтенсивний розвиток у 9-10 років і особливо в підлітковий період. В історії фізіології довгий час вважалася домінуючою ліва півкуля так як в ній зосереджено управління найважливішими психічними функціями свідомості, контролю, мови, абстрактного мислення. Але розвиток науки показав, що і права півкуля не обділена управлінськими функціями: підсвідомості, інтегруванням психічних процесів, практично-наочною діяльністю, інтуїцією, музичною та художньою творчістю, образним мисленням. Наукою доведено, що при обробці інформації однією півкулею, інша загальмовує свою діяльність. Але діють вони взаємодоповнюючи одна одну і в синхронному режимі.

Однак треба пам'ятати, що у переважної кількості дошкільників активніше діє права півкуля, яка відповідає за обробку невербальної інформації, яка подається не в словах, а в образах, символах. Між тим програми більш спрямовані на вивчення різних предметів за рахунок скорочення часу на природознавство, трудове навчання, образотворче мистецтво, співи, музику, фізкультуру. В подальшому навчанні дитина дуже слабо використовує можливості правої півкулі, хоч останні тенденції розвитку людини свідчать про певне зростання тих, у кого провідною є ліва рука.

Другою детермінантою є різні типи сприймання у дітей: візуальне (очима), слухове і кінестетичне (або тактильне). Перші швидко схоплюють і запам'ятовують колір, форму, розміри.

Другі – швидше сприймають інформацію на слух. Ці діти раніше починають говорити і відрізняються великим словниковим запасом. Кінестети пізнають краще предмет через безпосередній дотик. Такі діти раніше починають повзати, ходити. Оскільки в дошкільному віці активніша права півкуля, то діти погано сприймають словесну інформацію, а переважання словесного методу може обмежувати розвиток здібностей дітей.

Третя детермінанта – це різностатеві стратегії дій дівчаток і хлопчиків. Предметом психодіагностики в акмеології є з'ясування індивідуально-психологічних особливостей розвитку людини на різних ступенях зрілості.

Актуальними питаннями акмеології, як нової галузі наукового пізнання, є розвиток особистості і самосвідомості, її онто- і соціогенезу, персоно- й суб'єктогенезу, професіоналізму. На думку В.І.Андрєєва, за педагогічною акмеологією велике майбутнє, оскільки важливим завданням вихователя, вчителя є розвиток здатності стати дослідником, щоб робити щодня малий, але впевнений крок до професійної майстерності і творчої зрілості. Здатності до постійного оновлення змісту, технологій, організації педагогічного процесу на основі розвиненості особистісних якостей [4, с. 523].

Вчені дослідили, що вчителі, які використовують дидактичні системи Д.Б.Ельконіна, Л.В.Занкова, В.В.Давидова, залишаються на репродуктивному рівні діяльності. Домінанта вчителя на чужій моделі блокує сприйняття ним учнів, позбавляє можливості вивчати їх інтереси, здібності, схильності.

Саме вивчення дитини, яка взаємодіє з інформацією, що їй надається – джерело розвитку продуктивної компетентності вихователя, яка забезпечує прийняття ним обґрунтованих рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кононко О. Орієнтир сьогодні – компетентна особистість //Дошкільне виховання, 2005. - №7. – С.7-10.
2. Зеличенко В.П. Психологія духовності //В.П.Зеличенко. – М.: Узд-во трансперсонал ін-та, 1996.- 400с.
3. Кочерга О.В. Психофізіологічні детермінанти розвитку дитини в дошкільній і початковій освіті // Акмеологія – наука XXI століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Ред. колегія: З.Ф.Сівєрс, Е.В.Белкіна, Г.С.Данилова та ін. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2005. – 412с.
4. Андрєєв В.И. Педагогіка:Учебный курс для творческого саморазвития. – 2-е изд. – Казань: Центр инновационных технологий.

Устиченко В.А.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ

Базовий компонент дошкільної освіти визначає мовленнєву підготовку дітей до школи складовими загальної підготовки дітей, що включає оволодіння вміннями і навичками культури спілкування в процесі навчання мови і мовленню, а відтак, забезпечує життєву і мовленнєву компетентність. У статті представлено результати дослідження особливостей комунікативної взаємодії дитини з дорослими й однолітками.

Ключові слова: мовленнєва комунікація, недорозвинення мовлення, вербальне спілкування, невербальне спілкування, дослідження, спостереження, корекційна робота.